

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011
YEARBOOK

ГОДИНА 2

VOLUME II

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Душко Алексовски
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Нина Даскаловска
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Ранко Младеноски

Одговорен уредник

Доц. д-р Толе Белчев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva-Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Dusko Aleksovski, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Printing

„Evropa 92“ - Kocani
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Stip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

- д-р Виолета Димова, д-р Јованка Денкова**
КОМУНИКАЦИЈАТА УЧЕНИК - ЛИТЕРАТУРНО ДЕЛО -
НАСТАВНИК, ОСНОВА НА СОВРЕМЕНИТЕ ПРИСТАПИ
ВО НАСТАВАТА ПО ЛИТЕРАТУРА
Violeta Dimova, Ph.D., Jovanka Denkova, Ph.D.
THE COMMUNICATION: STUDENT LITERARY WORK
TEACHER, A BASIS FOR THE MODERN APPROACHES IN
THE TEACHING OF LITERATURE9
- д-р Петер Рау**
ПОВРЗАНОСТ СО ИСТОРИЈАТА. МЕТОДОЛОГИЈА И
СИСТЕМАТИКА НА ИМЕНУВАЊЕТО ВО ДЕЛАТА НА
ТОМАС МАН
Peter Rau, Ph.D.
THE LINKS WITH THE HISTORY. METHODOLOGY AND
SYSTEMATICS OF THE NAMING IN THE WORKS OF
THOMAS MANN17
- д-р Ранко Младеноски**
АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ ВО ПРОЕКТОТ
„ВЕДА СЛОВЕНА“ НА ВЕРКОВИЌ И ГОЛОГАНОВ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
ALEXANDER III OF MACEDON IN THE PROJECT
„VEDA SLOVENA“ BY VERKOVIK AND GOLOGANOV27
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ДЕЦАТА НА ТУРСКАТА ЗАЕДНИЦА И ТУРСКОТО
НАРОДНО ТВОРЕШТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Mahmut Chelik, Ph.D., Jovanka Denkova, Ph.D.
THE CHILDREN OF THE TURKISH COMMUNITY AND
TURKISH FOLK ART IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA.....37
- м-р Ева Велинова**
ЛЕГЕНДАТА ЗА РОЛАНД ВО ФРАНЦУСКО-ИТАЛИЈАНСКИ
КОНТЕКСТ: ОД СРЕДНОВЕКОВНА ВИТЕШКА ЕПИКА ДО
РЕНЕСАНСНА ИРОНИЈА
Eva Velinova, M.A.
THE LEGEND OF ROLAND IN FRENCH-ITALIAN
CONTEXT: FROM MEDIEVAL KNIGHTLY EPIC TO
RENAISSANCE IRONY43

- д-р Јованка Денкова, д-р Виолета Димова**
ГОВОРОТ НА ОМРАЗАТА И НЕТОЛЕРАНЦИЈАТА ВО
МАКЕДОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА И МЛАДИ
Jovanka Denkova, Ph.D., Violeta Dimova, Ph.D.
THE SPEECH OF HATE AND INTOLERANCE IN MACEDONIAN
LITERATURE FOR CHILDREN AND YOUTH51
- м-р Дијана Никодиновска**
ВРЕДНОСНАТА ОСКА ДОБРО/ЛОШО ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ
И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ПОСЛОВИЦИ
Dijana Nikodinovska, M.A.
THE AXIOLOGICAL AXIS GOOD/BAD IN ITALIAN AND
MACEDONIAN PROVERBS61
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
ЗЛОБНАТА ЖЕНА ВО МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ
СЕМЕЈНИ ПЕСНИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА БАЛАДА
Jovanka Denkova, Ph.D., Mahmut Chelik, Ph.D.
EVIL WOMAN IN MACEDONIAN FAMILY FOLK SONGS
AND MACEDONIAN FOLK BALLADS73
- Драган Донеv**
КРИТИЧКА АНАЛИЗА НА МЕТАФОРАТА ВО
ПОЛИТИЧКИОТ ДИСКУРС
Dragan Donev
CRITICAL METAPHOR ANALYSIS IN POLITICAL DISCOURSE83
- д-р Толе Белчев, д-р Билјана Ивановска, Јакуп Лимани**
ОПИС ЗА НАСЕЛЕНОТО МЕСТО МЕРОВО, ЕТИМОЛОШКО
И ЈАЗИЧНО ОБЈАСНУВАЊЕ ЗА ОЈКОНИМОТ
Tole Belcev, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D., Jakup Limani
DESCRIPTION OF THE NAME OF THE PLACE MEROVO,
ETHYMOLOGICAL AND LINGUISTIC EXPLANATION OF
THE OIKONIM91
- д-р Емилија Бојковска**
ЗБОРОВНАТА ГРУПА ДЕТЕРМИНАТОРИ ВО
МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК
Emilija Bojkovska, Ph.D.
THE WORD CLASS DETERMINERS IN THE MACEDONIAN
AND IN THE GERMAN LANGUAGE99
- д-р Билјана Ивановска**
АНГЛИЦИЗМИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ
ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК
Biljana Ivanovska, Ph.D.
ANGLICISMS IN TEACHING GERMAN LANGUAGE AS A
FOREIGN LANGUAGE109

д-р Марија Леонтиќ СТАТУСОТ НА ЛЕКЕМИТЕ СО ТУРСКИ СУФИКСИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ДЕНЕС Marija Leontic, Ph.D. THE STATUS OF THE LEXEMES IN TODAY'S MACEDONIAN LANGUAGE	115
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ВАЖНОСТА НА ЈАЗИКОТ И НА КУЛТУРАТА ВО СИСТЕМОТ НА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА Biljana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. THE IMPORTANCE OF LANGUAGE AND CULTURE IN THE HEALTH CARE DELIVERING SYSTEM	123
м-р Јане Јованов, Наташа Сарафова ВЛИЈАНИЕТО НА КРАТКИТЕ СМС ПОРАКИ ВРЗ СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК Jane Jovanov, M.A., Natasa Sarafova THE INFLUENCE OF SMS MESSAGES ON CONTEMPORARY MACEDONIAN	129
д-р Билјана Ивановска, д-р Валентина Илиева МЕДИЦИНСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА – ВОВЕД, ОСНОВИ И ОПШТО ЗА ЈАЗИКОТ ВО МЕДИЦИНАТА Biljana Ivanovska, Ph.D., Valentina Ilieva, Ph.D. MEDICAL TERMINOLOGY – INTRODUCTION, FUNDAMENTALS AND LANGUAGE OF MEDICINE IN GENERAL	137
д-р Јагода Стрезовска, д-р Билјана Ивановска ОСВРТ ВРЗ ЈАЗИЧНОТО ВЛИЈАНИЕ ВО ГЕРМАНСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ СОВРЕМЕН ЈАЗИК Jagoda Strezovska, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D. OVERVIEW OF THE LINGUISTIC INFLUENCE IN MODERN GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	145
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ВИДОВИ НА НАСТАВНИ ПРОГРАМИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Nina Daskalovska, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D. TYPES OF LANGUAGE TEACHING SYLLABUSES	151
д-р Соња Петровска ДАЛИ НА НАШИТЕ УЧИЛИШТА ИМ СЕ ПОТРЕБНИ НАСТАВНИЦИ–ЛИДЕРИ? Sonja Petrovska, Ph.D. DO OUR SCHOOLS NEED TEACHERS – LEADERS?	159

д-р Нина Даскаловска МОДЕЛИ НА ПРОЦЕСОТ НА ЧИТАЊЕ Nina Daskalovska, Ph.D. READING MODELS	169
м-р Весна Коцева МЕТОДОТ ТАНДЕМ - АЛТЕРНАТИВЕН НАЧИН НА УЧЕЊЕ НА СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ Vesna Kocева, M.A. TANDEM METHOD ALTERNATIVE MANNER OF FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION	179
Елена Тупаревска ИДЕНТИТЕТОТ НА НАСТАВНИКОТ Elena Tuparevska TEACHER IDENTITY.....	185
м-р Марија Тодорова ИСТОРИСКИ И СОЦИЈАЛЕН АСПЕКТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНАТА СОДРЖИНА Marija Todorova, M.A. HISTORICAL AND SOCIAL ASPECT OF SPANISH LANGUAGE IN THE TEACHING PROCESS	193
Сања Јованова СЕМЕЈСТВОТО КАКО КЛУЧЕН ФАКТОР ВО РАБОТАТА НА СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ Sanja Jovanova FAMULY AS A KEY FACTOR IN THE MODERN SCHOOL WORK	203
Марија Гркова НАЈЧЕСТИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ИЗУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ Marija Grkova THE MOST COMMON PROBLEMS IN LEARNING OF THE MACEDONIAN LANGUAGE AS A FOREIGN	211
Јадранка Тодевска МЕМОРИЈАТА CONDITIO SINE QUA NON ЗА ТОЛКУВАЧИТЕ Jadranka Todevska THE MEMORY – CONDITIO SINE QUA NON FOR THE INTERPRETERS	221

м-р Драгана Кузмановска, м-р Даринка Веселинова, Биљана Петковска РАЗГРАНИЧУВАЊЕ НА ПОИМИТЕ ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ Dragana Kuzmanovska, M.A., Darinka Veselinova, M.A., Biljana Petkovskaj DISTINGUISH THE CONCEPTS OF TRANSLATION AND INTERPRETATION	131
м-р Даринка Веселинова ТОЛКУВАЧКИ ПРОБЛЕМИ Darinka Veselinova, M.A. PROBLEMS IN THE INTERPRETING	239
Костадин Голаков ВИДОВИ НА ПРЕВОД Kostadin Golakov TYPES OF TRANSLATION	247
Јована Караникиќ СТУДИИТЕ НА ЛАУРА САЛМОН КОВАРСКИ ЗА ПРЕВОД НА СОПСТВЕНИТЕ ИМИЊА И НИВНА ПРИМЕНА ВО ПРЕВОДИТЕ ОД МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ НА ИТАЛИЈАНСКИ ЈАЗИК Jovana Karanikikj THE STUDIES OF LAURA SALMON KOVARSKI ABOUT TRANSLATION OF PROPER NAMES AND THEIR APPLICATION IN THE TRANSLATIONS OF MACEDONIAN LITERATURE IN ITALIAN	255
д-р Марија Емилија Кукубајска АМЕРИКАНСКИ СТУДИИ: ИЛЕГАЛНИТЕ ДРОГИ МЕЃУ АМЕРИКАНСКАТА МЛАДИНА Marija-Emilija Kukubajska, Ph.D. AMERICAN STUDIES: ILLEGAL DRUGS AMONG YOUNG AMERICANS	265
д-р Трајче Нацев ВОДОСНАБДУВАЊЕТО И ОДВОДНИТЕ КАНАЛИ ВО ГРАДОТ БАРГАЛА Trajce Nacev Ph.D. WATER SUPPLY AND CONVEYANCE AND DELIVERY CANALS IN THE TOWN OF BARGALA.....	273

811.163.3:811.112.2
811.112.2:811.163.3

Оригинален научен труд
Original research paper

ЗБОРОВНАТА ГРУПА ДЕТЕРМИНАТОРИ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК

д-р Емилија Бојковска¹

Апстракт: Детерминаторите во македонскиот и тие во германскиот јазик се дефинираат според дистрибуцискиот критериум. Оваа зборовна група ја изразува референцијалната карактеристика на јазикот. Во двата јазика станува збор за лексички препозициски атрибути на именката, со исклучок на постпозициските членски морфеме во македонскиот, кои обично се сврзуваат со првиот збор во именската синтагма. Детерминаторите во германскиот јазик влијаат врз придавската флексија, што е главната причина за постулирањето на нуловиот член. Во македонскиот јазик таквото влијание отсуствува.

Клучни зборови: *детерминатор, лексички детерминатор, членска морфема, флексија, референција.*

THE WORD CLASS DETERMINERS IN THE MACEDONIAN AND IN THE GERMAN LANGUAGE

Emilija Bojkovska, Ph.D. ¹

Abstract: The determiners in the Macedonian and in the German language are defined according to a distributional criterion. This word class expresses the referential feature of the language. In both languages this subject refers to lexical prepositional attributes of the noun, with the exception of the postpositional article morphemes in Macedonian, which are typically attached to the first word in the noun phrase. The determiners in German influence the adjective inflexion, which is the main reason for the postulating the null article. In the Macedonian language such influence is absent.

Key words: *determiner, lexical determiner, article morpheme, inflexion, reference.*

1). Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје.
Faculty of Philology “Blaze Koneski”, University “St. Cyril and Methodius” - Skopje.

1. Детерминаторите во македонскиот јазик

Според дистрибуцискиот критериум,² детерминаторите во македонскиот јазик се дефинираат како зборови парадигматски по род во еднина кои ја придружуваат именката и кои не можат да се врзат со членските морфеме *-ов...*, *-он...*, *-от...* (*овој, оној, секој* итн.). Во детерминаторите се вбројуваат и споменатите членски морфеме, кои се дефинираат екстензионално. Врз основа на дистрибуцијата, во детерминаторите спаѓаат и неменливите зборови: *што, ништо, нешто* во атрибуциска употреба³ (*што работа; ништо работа; нешто пари*).

Првиот и вториот критериум од дефиницијата, имено образувањето единска парадигма по род и придружувањето на именката, се заеднички белези на детерминаторите и на придавките (*овој извештај; оваа статија* наспрема: *долг извештај; долга статија*). Разграничувајќи ги придавските заменки, кои претежно одговараат на детерминаторите во овој труд, од заменските придавки (*ваков, олкав, тогашен, овдешен* итн.), Минова-Гуркова (2000: 48) истакнува дека разликата „се состои во тоа што првите не можат да се врзат со членски морфеме, додека повеќето од заменските придавки се врзуваат со членски морфеме, како и останатите придавки во македонскиот јазик“. Според тоа, и придавките, по правило, се парадигматски по род во еднина и се јавуваат како придружни елементи на именката, но за разлика од детерминаторите, тие најчесто можат да се врзат со членските морфеме (**секојата молба*⁴ наспроти: *најстојчивата/нашата молба*). Според Тополињска (1974: 40), „основната разлика меѓу нив [придавските заменки] и придавките се состои во фактот дека заменките се *ex definitione* селективни по посоченост [...]“.⁵

Лексичките детерминатори, по правило, имаат контактна позиција со именката или со препозициската придавка и во стандардниот јазик можат да се пермутираат во рамките на реченицата само заедно со именката (*Го сретнавме тој човек.; Тој човек го сретнавме.* наспрема **Тој го сретнавме човек*).

Зборовната група детерминатори ги опфаќа атрибуциски употребените лично-предметни и показни заменки кај Конески (1974: 338 и натаму),

2). За дистрибуцискиот критериум за класификација на зборовите, применет во македонскиот јазик врз примерот на неменливите зборови, в. Бојковска 2011.

3). Атрибут е секоја конструкција што зависи од неглаголски збор.

4). Со * се означува граматички неправилна конструкција.

5). Наместо вообичаениот термин определеност, Тополињска (1974: 65) го употребува терминот посоченост како назив на граматичката категорија чие морфолошко јадро е категоријата определеност. Членовите маркирани по посоченост можат да бидат определени или неопределени.

односно придавските заменки кај Минова-Ѓуркова (2000: 48 и натаму), со тоа што во овој труд кон детерминаторите се приопштуваат и членските морфеме, макар што не се зборови. И Минова-Ѓуркова (2000: 110, 119) говори за детерминатори како изразувачи на референцијалната карактеристика на именската синтагма, во кои спаѓаат членските морфеме, показните заменки, *еден* и неопределените заменки од типот *некој*, *нешто* и сл. Во граматичките проучувања на македонскиот јазик, *еден* со значење блиско на значењето на *некој* се вбројува во заменките (Конески 1976: 325, 340) или во детерминаторите (Минова-Ѓуркова 2000: 119) или се разгледува од аспект на статусот како неопределен член (Тополињска 1982; Фридман 1992).

Се разликуваат следниве подгрупи детерминатори:

- членови:
- определен член⁶ (определени членски морфеме): *-ов...*, *-он...*, *-от...*;
- неопределен член: *еден...*;
- показни детерминатори: *овој...*, *оној...*, *тој...*;
- неопределени детерминатори: *некој...*, *кој... било*, *кој...-годе*, *кој...*
- (*и*) *да е*; *нешто*, *нечиј...*, *чиј... било*, *чиј...-годе*, *чиј... (и да е)*;
- општи детерминатори: *секој...*, *сечиј...*, (*сиот...*, *сите*);⁷
- прашални детерминатори: *кој...*, *чиј...*, *што*;
- одречни детерминатори: *ниеден...*, *никој...*, *ничиј... ништо*.

Класификацијата е направена врз основа на поделбата на Минова-Ѓуркова (2000: 53). Меѓутоа, од нејзината определба на придавските заменки не се отстапува само со вклучувањето на членските морфеме и на некои други елементи (*ниеден*, *ништо* итн.) во детерминаторите, туку и во однос на (изземањето на) релативните придавски заменки *кој₂(што)*, *што*, *чиј(што)*. Нивниот статус како детерминатори е спорен затоа што само *чиј* се јавува како атрибут на именка (*детето(,) чија играчка ...*), а другите

6). Наместо терминот определен член, Галтон (1971: 6) и Корубин (1984: 44) го предлагаат терминот определувачки член, кој (засега) не е (пошироко) прифатен во македонската лингвистичка терминологија.

7). Елементот *сиот* е специфичен, бидејќи се јавува само во членувана форма. Нечленуваната форма се употребува пред сè во народната поезија: *си патници*, *си друмници* (Миладиновци, според Конески 1976: 306). Нејзината употреба во стандардниот јазик е ограничена на поезијата (*са ноќ*, *са зима*, *са лето*), каде што според Конески се работи за сложени прилози, кои можат да се пишуваат слеано. Тој ги вбројува *сиот*, *сета*, *сето* и *сите* во заменските придавки, а според Минова-Ѓуркова (2000: 54) единските форми се придавски заменки, а *сите* е именска заменка. Тополињска (1974: 49) смета дека единските форми поради селективната немаркираност по број и поради маркираноста како /total/ не создаваат парадигма со *сите*, кое е селективно маркирано по множина.

имаат функција на реченичен сегмент (реченичен член) во релативна реченица (*детето што...детето, кое(што)...*). Оттаму следува дека релативните зборови од дистрибуциски аспект не се единствена зборовна подгрупа: додека *чиј* е детерминатор, другите се заменки, определени како зборови што имаат иста дистрибуција како именските синтагми.

За разлика од некои други атрибути на именката кои го модификуваат нејзиното значење (на пример, придавката како квалитативен атрибут), детерминаторите претставуваат „јазични средства со кои се сигнализира референцијална карактеристика на ИГ [именската група]“ (Минова-Гуркова 2000: 110). Освен тоа што детерминаторите ја изразуваат категоријата определеност (кај Тополињска 1974 наречена: посоченост; в. г.), членските морфеме имплицираат просторни и временски односи (*масава, масана, масата; пролетва, во средата*), а се среќаваат и во експресивна употреба (*Вардаров*) (Конески 1976: 225 и натаму; Минова-Гуркова 2000: 1986: 67 и натаму).

Во врска со позицијата на детерминаторите, постои разлика меѓу членските морфеме и лексичките детерминатори: додека првите се употребуваат во постпозиција на елементот со кој започнува именската синтагма (именка или придавка), лексичките детерминатори, со исклучок на *низаеден*, се јавуваат во почетокот на именската синтагма (*средбата; новата средба*; наспрема: *оваа средба; оваа нова средба*). Ако се јави надредената именка со друга именка сврзана со неа со цртичка (именски атрибут или интегриран предикативен атрибут), тогаш се членува надредената именка (*спомен-плочата; земјите-членки*; сп. Минова-Гуркова 2000: 220 и следн.).

Меѓутоа, во експресивна употреба, најчесто со именка во вокативна функција, некои од препозициските детерминатори можат да се јават зад именката (сп. Тополињска 1974: 26 и следн.). На пример: *лажго ниеден; прчла една*. Во постпозициска употреба се затемнува значенската разлика меѓу *еден* и *ниеден*. Можностите за меѓусебно комбинирање на детерминаторите се ограничени: *сите тие работи*; (разг.): *таа една жена*. За двојноопределените именски синтагми од типот *овој човек*, в. Тополињска 1974: 129 и следн., Минова-Гуркова 2000: 131 и следн.

Повеќето детерминатори се парадигматски по број, а во еднина и по род. За македонскиот јазик е карактеристично што и неопределениот член *еден* има парадигма по број (мн. *едни*). Множинската форма обично се употребува пред избројливи *pluralia tantum* кога означуваат еден предмет (*едни ножици/очила*). Зборот *еден* се јавува и како број, кој за разлика од неопределениот член, обично е акцентиран (в. Петковска 1986).

2. Детерминаторите во германскиот јазик

Според дистрибуцискиот критериум, детерминаторите во германскиот јазик се зборови парадигматски по род во еднина кои ја придружуваат именката и кои не можат да се комбинираат со саксонскиот генитив (**dieser Annas Mantel*) (Енгел 1996: 18).

И придавките се придружни елементи на именката, но за разлика од детерминаторите тие можат да се комбинираат со саксонскиот генитив (*Annas neuer Mantel*). Исклучок од правилото дека детерминаторите се парадигматски по род претставуваат мал број неменливи детерминатори (*laut, wessen*).

Се разликуваат следниве подгрупи детерминатори (сп. Енгел 1996: 533 и натаму):

- членови:
- определен член: *der...*;
- неопределен член: *ein...*;
- нулов член: \emptyset ;
- присвојни детерминатори: *mein..., dein...* итн., *dessen, deren*;
- показни детерминатори: *der..., dieser..., jener..., derjenige..., derselbe..., solcher...*;
- неопределени детерминатори: *aller..., ein wenig, einiger..., etlicher..., irgendein..., irgendwelcher..., jeder..., lauter, mancher..., mehrere*;
- прашални детерминатори: *was für ein, welcher..., welch ein, wessen, wie vieler...*;
- одречен детерминатор: *kein...*⁸

Детерминаторите ѝ го придодаваат на именката референцијалното значење, со што ја преобразуваат во именска синтагма.

Оваа зборовна група одговара на членските зборови во граматиката на Хелбиг/Буша (2001: 320 и натаму). Во врска со нивните карактеристики, тие го истакнуваат следново: прво, членските зборови секогаш стојат пред именка или пред збор што ѝ претходи, значи тие ја отвораат именската синтагма: *Mein Freund kommt morgen*; второ, членските зборови не можат меѓусебно да се поврзуваат координациски: **Der mein Freund spricht.*, при што составите *manch ein* и *welch ein* се сметаат за посебни членски зборови, поточно за варијанти на *mancher* и *welcher*, а *solch ein* се смета за варијанта на *ein solcher*, форма, во која обично се јавува *solcher*; трето, членските зборови не можат да се пермутираат во реченица сами, без именката, туку само заедно со неа (*Der Freund kommt heute zu mir. Heute kommt der Freund zu mir. *Freund der kommt heute zu mir. *Freund kommt heute der zu mir.*);

8). Поради совпаѓања во правилата за употреба, Енгел (1996: 541 и натаму) ги разгледува придавките *beides..., vieler...* и *weniger...* во рамките на детерминаторите.

четврто, членските зборови се согласуваат со именката (и придавката) по род, падеж и број; петто, членските зборови не го заземаат местото на придавката, туку го определуваат видот на придавската деклинација: *der / dieser fleißige Schüler*; *ein / mein / kein fleißiger Schüler*; шесто, појавата на членските зборови е задолжителна, а тоа важи и за нуловиот член.

Следува коментар на некои од горенаведените особини. За првото својство: сосема ретко детерминаторот се јавува зад именката, пред сè во народната поезија и во молитви (*Kindlein mein, Vater unser*).

За второто својство: можностите за меѓусебно комбинирање на детерминаторите се мошне ограничени, но не отсуствуваат целосно (Енгел 1996: 553 и натаму). Присвојните детерминатори можат да се употребуваат со детерминаторите *all(er)*, *dieser* и евентуално со *jener*, а неопределениот детерминатор *all(er)* може да се комбинира со определениот член, со показните детерминатори, освен со *derselbe* (*alle meine Freunde, dieses mein Buch, (?) jenes sein Haus, all die Bäume, alle diese Bäume*). Останува отворено прашањето дали во случаите како *manch ein* станува збор за посебен детерминатор (како кај Хелбиг/Буша 2001: 321 и следн.; 326 и следн.) или за комбинација од два детерминатора (како кај Енгел 1996: 554). Во тие конструкции првиот детерминатор само делумно ја условува флексијата на другите детерминатори. Примерите: **das solch-e Glück : einem solchen Glück : solchem Glück* наспрема: *dieses mein Land : *ein mein Land : mein Land* (Енгел 1996: 524) ја потврдуваат констатацијата за ограничените можности за меѓусебно комбинирање на детерминаторите, со оглед на тоа што *solcher* и *mein* не се јавуваат во сите три детерминаторски околин (зад определен, зад неопределен и при нулов член), како што е случај со придавките, туку само во две околин.⁹ Оттаму произлегува заклучокот дека детерминаторите имаат најмногу две флексиски парадигми, што претставува уште една разлика наспрема придавките, кои имаат три вакви парадигми во зависност од детерминаторот. Некои детерминатори, како присвојните, имаат само еден вид флексија макар што се јавуваат во две околин (зад определен и при нулов член), затоа што нивните флексии во двете околин се совпаѓат.

За четвртото својство, конгруенцијата, в. Бојковска 2006.

Сите наведени својства, со исклучок на петтото, се неприменливи врз нуловиот член. Наспроти тоа, кај шестото својство, Хелбиг/Буша дури

9). На друго место, Енгел (1996: 554) го наведува примерот *alles solche Treiben*, кој покажува дека *solcher* се јавува и зад детерминатор што предизвикува ист вид придавска флексија како определениот член, па според тоа *solcher*, строго земено, има три вида флексија, меѓутоа овде станува збор повеќе за исклучок отколку за нарушување на правилото.

нагласуваат дека појавата и на нуловиот член е облигаторна.¹⁰

Нуловиот член (нулов детерминатор) е сместен во длабинската структура и нема површинска реализација. Неговото постулирање е мотивирано од зависноста на придавската флексија од детерминаторот (*ein guter Wein, der gute Wein, guter Wein; einem guten Wein, dem guten Wein, gutem Wein*). Со оглед на тоа што и отсуството на реализиран детерминатор влијае врз појавата на специфични флексиски морфеме кај придавката, и нуловиот член може да се определи како нивни „предизвикувач“ (сп. Енгел 1996: 525 и следн.). Меѓутоа, постојат лингвисти што не го користат поимот нулов член и говорат за именски синтагми без детерминатор (сп. Цифонун и др. 1997).

Детерминаторите обично се парадигматски по род, број и падеж. Некои детерминатори се *singularia tantum* (*ein, irgendein*), некои се *pluralia tantum* (*mehrere*), некои се употребуваат претежно во множина (*einiger, etlicher*), а кај некои, пак, единската форма може да означува повеќечлено множество (*mancher*). Зборот *ein* се јавува и како број, кој е обично нагласен.

3. Контрастирање

Меѓу детерминаторите во македонскиот и тие во германскиот јазик се забележуваат следниве совпаѓања. Во двата јазика станува збор за придружни елементи на именката. Детерминаторите во германскиот јазик и лексичките детерминатори во македонскиот јазик обично стојат во почетокот на именската синтагма, со што ја разграничуваат од другите јазични единици. Оваа зборовна група имаа референцијално значење.¹¹

Но постојат и неколку значителни разлики. Прво, определениот член во македонскиот јазик се јавува како постпозициска членска морфема, а во германскиот како лексичка единица. Второ, неопределениот член *ein*

10). Лебнер (1986) на духовит начин укажува на несоодветноста на наведените правила во однос на нуловиот член. На изучувачите на германскиот јазик, меѓу другото, им советува никогаш да не го ставаат нуловиот член зад именката, ниту зад друг детерминатор, никогаш да не го пермутират без именката, правилно да го флектираат и пред сè никогаш да не го забораваат. На граматички правилната реченица: *Brei esse ich*, тој шеговито ѝ ја сопоставува граматички неправилната реченица **Brei esse ich.*, во која, како што вели, нуловиот член стои меѓу личноглаголската форма и подметот.

11). Слично значење како детерминаторите имаат и некои придавки, како на пример ситуативните (*овдешен, тамошен, сегашен; hiesig, dortig, jetztig*). Затоа значењето не се зема како разграничувачки критериум меѓу детерминаторите и придавките, туку некомпатибилноста на првата зборовна група, одн. компатибилноста на втората зборовна група со членските морфеме (во македонскиот јазик), одн. со саксонскиот генитив (во германскиот јазик) (в. г.).

e *singulare tantum*, додека *еден* образува парадигма по број (*еден* : *едни*). Трето, определените членски морфеме во македонскиот јазик изразуваат и просторни и временски односи, а определениот член во германскиот јазик е лишен од таквата диференцијација. Четврто, детерминаторите во германскиот јазик ја определуваат флексијата на придавката, додека детерминаторите во македонскиот јазик немаат такво влијание¹². Петто, како последица од претходното својство, во германскиот јазик е целисходно да се постулира т.н. нулов член, со оглед на тоа што и отсуството на (реализиран) детерминатор има влијание врз придавката флексија. Наспроти тоа, поимот нулов член е излишен за македонскиот јазик. Шесто, како последица од петтото својство, во германскиот јазик детерминаторот може да се смета за облигаторен атрибут на именката, што не е случај во македонскиот јазик. Седмо, подгрупите детерминатори само делумно се совпаѓаат:

Во македонскиот јазик	Во германскиот јазик
член - определени членски морфеме: <i>-ов...</i> , <i>-он...</i> , <i>-от...</i> - неопределен член: <i>еден...</i>	член - определен член: <i>der...</i> ; - неопределен член <i>ein...</i> ; - нулов член: \emptyset ;
-	присвојни детерминатори: <i>mein...</i> , <i>dein...</i> итн., <i>dessen</i> , <i>deren</i> ;
показни детерминатори: <i>овој...</i> , <i>оној...</i> , <i>тој...</i> ;	показни детерминатори: <i>der...</i> , <i>dieser...</i> , <i>jener...</i> , <i>derjenige...</i> , <i>derselbe...</i> , <i>solcher...</i> ;
неопределени детерминатори <i>некој...</i> , <i>кој...</i> <i>било</i> , <i>кој...</i> - <i>годе</i> , <i>кој...</i> (<i>и</i>) <i>да е</i> ; <i>нешто</i> , <i>нечиј...</i> , <i>чиј...</i> <i>било</i> , <i>чиј...</i> - <i>годе</i> , <i>чиј...</i> (<i>и</i> <i>да е</i>); општи детерминатори: <i>секој...</i> , <i>сечиј...</i> , (<i>сиот...</i> , <i>сите</i>);	неопределени детерминатори: <i>aller...</i> , <i>ein wenig</i> , <i>einiger...</i> , <i>etlicher...</i> , <i>irgendein...</i> , <i>irgendwelcher...</i> , <i>jeder...</i> , <i>lauter</i> , <i>mancher...</i> , <i>mehrere</i> ;
прашални детерминатори: <i>што</i> , <i>кој...</i> , <i>чиј...</i>	прашални детерминатори: <i>was für</i> <i>ein</i> , <i>welcher...</i> , <i>welch ein</i> , <i>wessen</i> , <i>wie</i> <i>vieler...</i> ;
одречни детерминатори: <i>ниеден...</i> , <i>никој...</i> , <i>ничиј...</i> <i>ништо</i> .	одречен детерминатор: <i>kein...</i>

12). Единствено членските морфеме за машки род –ов, -он, -от ја предизвикуваат појавата на старата определена форма на –и кај придавките со консонантски завршок (стар; стариот).

Додека во германскиот јазик постои подгрупата присвојни детерминатори, значенски соодветните зборови во македонскиот јазик претставуваат заменски придавки, со оглед на тоа што можат да се сврзат со членските морфеме (*mein* напрема: *mojom*). Издвојувањето на општите детерминатори е преземено од Минова-Ѓуркова (2000: 53). Сосема е прифатливо и нивното приопштување кон неопределените детерминатори.¹³

Контрастирањето покажува дека начелно постои совпаѓање во функцијата на ниво на зборовната група детерминатори во македонскиот и во германскиот јазик, како и во однос на позицијата (со исклучок на членските морфеме во македонскиот јазик). Разликите се констатираат пред сè на нивото на подгрупите детерминатори, граматичките категории и флексијата.

Библиографија

Единици на кирилица:

Бојковска, Емилија (2006): „Рекција и конгруенција“, Литературен збор 1-3, стр. 7-15.

Бојковска, Емилија (2011): „Предлог за класификација на неменливите зборови во македонскиот јазик според дистрибуцискиот критериум“, XXXVII научна конференција на XLII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура. Охрид 5 и 6 јули 2010, стр. 75-92.

Галтон, Херберт (1971): „Функциите на определениот член во македонскиот јазик“, Литературен збор 1, стр. 5-16.

Конески, Блаже (1976): Граматика на македонскиот литературен јазик. Дел I и II. Скопје: Култура

Корубин, Благоја (1984): „Поглед на установувањето на основната македонска граматичка терминологија“, Литературен збор 3, стр. 35-44.

Минова-Ѓуркова, Лилјана (2000): Синтакса на македонскиот стандарден јазик. Скопје: Магор.

Петковска, Благоица (1986): „Значењата на еден, една, едно, едни во македонскиот литературен јазик“, *Studia linguistica Polono-Jugoslavica*, IV, стр. 197-206.

13). Од синтаксички аспект, релативните зборови во двата јазика се однесуваат исто: присвојниот релативен збор е атрибут, а другите се реченични сегменти. Значи, *чии* (и *dessen/deren*) би можеле да се сметаат за релативни детерминатори. Инаку, релативните зборови во германскиот јазик обично се определуваат како заменки. Според Хелбиг/Буша (2001: 236, релативните заменки, формално гледано, не образуваат посебна зборовна подгрупа, туку како релативни заменки служат показната заменка *der* и прашалните заменки *welcher*, *wer* и *was*, а според Енгел (1996: 662), во иста функција како релативната заменка *der*, може да се јави и прашалниот детерминатор *welcher*.

Тополињска, Зузана (1974): *Граматика на именската фраза во македонскиот литературен јазик: Род, број и посоченост*. Скопје: МАНУ

Тополињска, Зузана (1981/82): „Мак. еден - неопределен член?“, *Македонски јазик XXXII/XXXIII*, стр. 705-715.

Единици на латиница:

Енгел - Engel, Ulrich (1996): *Deutsche Grammatik*. Heidelberg: Gross.

Лебнер - Löbner, Sebastian (1986): „In Sachen Nullartikel“. In: *Linguistische Berichte* 101, Opladen: Westdeutscher Verlag, S. 64-65.

Фридман - Friedmann, Victor (1992): *An Outline of Macedonian Grammar*,

Handbook of the Slavonic Languages. Routledge.

Хелбиг/Буша - Helbig, Gerhard / Buscha, Joachim (2001): *Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin usw.: Langenscheidt.

Цифонун и др. – Zifonun, Gisela et al. (1997): *Grammatik der deutschen Sprache. Band 3*. Berlin – New York: de Gruyter.